

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

برنامه درسی

رشته شیعه شناسی

(ویژه دانشگاه ادیان و مذاهب)

دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته

گروه علوم انسانی

بر اساس صورتجلسه کارگروه تخصصی علوم حوزه ای - دانشگاهی

در تاریخ ۱۳۹۷/۰۲/۲۰ به تصویب رسید

نام رشته: شیعه شناسی

عنوان گرایش: کلام

گروه: علوم انسانی

دوره تحصیلی: کارشناسی ارشد ناپیوسته

کارگروه تخصصی: علوم حوزه ای - دانشگاهی

نوع مصوبه: بازنگری

پیشنهادی دانشگاه: ادیان و مذاهب

تاریخ تصویب: ۱۳۹۷/۰۲/۲۰

به استناد آیین نامه واگذاری اختیارات برنامه ریزی درسی مصوب جلسه شماره ۸۸۲ تاریخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۳ شورای عالی برنامه ریزی آموزشی، برنامه درسی بازنگری شده دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته شیعه شناسی گرایش کلام مصوب جلسه کارگروه تخصصی برنامه ریزی علوم حوزه ای - دانشگاهی در تاریخ ۱۳۹۷/۰۲/۲۰ طی نامه شماره ۱۱۰۰/۲۰۲۱/د تاریخ ۱۳۹۷/۰۵/۰۹ دریافت و به تصویب رسید:

ماده یک- این برنامه درسی برای دانشجویانی که از مهر ماه سال ۱۳۹۷ وارد دانشگاه ادیان و مذاهب می شوند، لازم الاجرا است.

ماده دو- برنامه درسی بازنگری شده دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته شیعه شناسی گرایش کلام از نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸، جایگزین برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته شیعه شناسی گرایش کلام مصوب جلسه شماره ۵۴۸ شورای عالی برنامه ریزی به تاریخ ۱۳۸۴/۰۳/۲۱ می شود.

ماده سه- این برنامه درسی در سه فصل: مشخصات کلی، جدول های واحدهای درسی و سرفصل دروس تنظیم شده است و به دانشگاه ادیان و مذاهب و دانشگاههای علوم حوزه ای که مجوز پذیرش دانشجو از شورای گسترش آموزش عالی و سایر ضوابط و مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را دارند، برای اجرا ابلاغ می شود.

ماده چهار- این برنامه درسی از شروع سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ به مدت ۵ سال قابل اجرا است و پس از آن نیاز به بازنگری دارد.

دکتر محمدرضا آهنچیان
دبیر شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

فصل اول

مقدمه، مشخصات کلی برنامه و

سرفصل دروس

اهمیت موضوع

بدون اغراق می‌توان گفت که امروزه شیعه‌شناسی یکی از پُر جاذبه‌ترین گرایش‌های مطالعاتی است که هم دیگران به ویژه غربیان را به خود جذب کرده و هم پژوهشگران و دانشجویان و طلاب کشورمان را برانگیخته است. شیعه‌شناسی با رویکرد کلامی - تاریخی (و البته با رویکرد عرفانی و مردم‌شناختی نیز) آن هم به دور از تعصبات و گرایش‌های جدلی به یکی از نیازهای ضروری ما تبدیل شده است، همچنان که آشنایی با دیگر شاخه‌های خانواده بزرگ تشیع نیز ضروری است چرا که هم به فهم ما از تشیع اثنا عشری مدد می‌رساند و هم به ما قدرت تعامل و مانور بیش‌تری در عرصه گفت‌وگو و تفاهم ادیان و مذاهب می‌بخشد.

شرق‌شناسان با انگیزه‌های مختلفی به مطالعات تشیع رو آورده‌اند که در اینجا مجال طرح و بررسی آن‌ها نیست. آنچه در اینجا مورد نظر ماست تأکید بر اهمیت این نوع مطالعه و پژوهش برای جامعه ایرانی و شیعی خودمان است که به رغم تعلّق خاطر عمیق و تاریخی به تشیع و به رغم حوزه دیرپای علوم دینی و معارف شیعی همچنان نیازمند مطالعات و تحقیقات شیعه‌شناسانه‌ای است که اولاً در پی نگاهی جامع و کلان به تشیع باشد، ثانیاً به صورت علمی و با هدف کشف حقایق کلامی و تاریخی انجام پذیرد، نه با اهداف ترویجی و تبلیغی و ثالثاً با روش‌های نوین مطالعاتی و با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای تحقیقی یا فرضیه‌های علمی مطرح شده و با توجه به ادعاها و شبهه‌ها و مسئله‌های جدیدی پی گرفته شود که در جهان اسلام توسط دیگر مسلمانان مطرح شده یا شرق‌شناسان از آن‌ها سخن به میان آورده‌اند.

آنچه دانشگاه‌ها و دست‌اندرکاران مطالعه حوزه مذاهب و ادیان را به سمت مطالعات شیعه‌شناسی سوق داد ضرورت وجود این نوع مطالعات جامع، عالمانه و روشمند بود که همچنان جای خالی آن در جامعه علمی ما - حوزه و دانشگاه - کاملاً ملموس است. تجربه‌ها در انجام پروژه‌های تحقیقاتی در این قلمرو و برگزاری دوره‌های آموزشی در مقاطع کارشناسی‌ارشد به خوبی نشان داده است که تا چه اندازه زمینه‌های مطالعاتی فتح نشده‌ای در این حوزه وجود دارد و تا چه اندازه دانشجویان و حتی طلاب حوزه‌های علمیه از لحاظ عمق و جامعیت در شیعه‌نیازمند آموزش و پژوهش (و البته علاقمند به آن نیز) هستند. اقبال زیادی که به این رشته شده است ما را بیش از پیش در برداشتن قدم‌های بعدی در شیعه‌شناسی جدی و استوار ساخته است.

با عنایت به آنچه اشاره شد و نیز درخواست مکرری که از ناحیه نهادهای رسمی و پژوهشگران و دانشجویان علاقمند، وجود دارد، اینک برنامه کارشناسی‌ارشد رشته شیعه‌شناسی در جهت تعمیق و توسعه مطالعات و آموزش‌ها و پژوهش‌های شیعه‌شناسی تقدیم می‌گردد. امید که گامی هرچند کوچک در جهت معرفی عالمانه تشیع باشد.

تعریف و اهداف

دوره کارشناسی‌ارشد شیعه‌شناسی رشته‌ای است در حوزه علوم انسانی که بر اساس ضوابط دانشگاهی به منظور نیل به اهداف زیر برنامه ریزی شده است:

۱. ارائه مستدل، منطقی و معقول عقائد و آموزه‌های شیعی؛

۲. تربیت و تأمین نیروی انسانی لازم و متخصص برای تدریس در مراکز علمی کشور؛
۳. تربیت و تأمین پژوهشگر و محقق در زمینه مسائل و موضوعات تشیع؛
۴. تربیت نیروی متخصص جهت شناساندن فرق و گرایش‌های مختلف شیعی؛
۵. دفاع از هویت وحیانی و عقلائی اسلام و تشیع در مقابل باورهای خرافی و فرق انحرافی؛
۶. خدمت‌رسانی به علاقمندان مطالعات تخصصی شیعه‌شناسی در ایران و جهان؛
۷. فراهم ساختن امکانات علمی و تحقیقاتی برای طراحی و اجرای پروژه‌های پژوهشی در زمینه‌های مختلف و از جمله تصحیح کتب و مقالات، شناسایی و احیای موارث عقلی؛ نقلی و معنوی تشیع و برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های علمی و پژوهشی.

طول دوره و شکل نظام

طول دوره کارشناسی‌ارشد شیعه‌شناسی (کلام) دو سال است که بر اساس آیین‌نامه، طی چهار نیم‌سال و هرنیم‌سال، شانزده هفته ارائه می‌گردد. در این مدت دانشجو باید پایان‌نامه خود را بگذراند و از آن دفاع نماید. هر واحد درس نظری ۱۶ ساعت می‌باشد.

تبصره: چنانچه به تشخیص گروه آموزشی مدت فوق برای گذراندن دروس جبرانی یا اتمام پایان‌نامه کافی نباشد، حداکثر یک دوسال دیگر به مدت فوق اضافه می‌گردد.

تعداد واحدهای درسی

تعداد کل واحدهای درسی رشته کارشناسی‌ارشد شیعه‌شناسی (کلام) ۳۲ واحد به شرح زیر می‌باشد:

دروس اصلی: ۲۴ واحد که شامل ۲۰ واحد الزامی و ۴ واحد پایان‌نامه می‌باشد.

دروس اختیاری: ۱۲ واحد اختیاری که دانشجو موظف به گذراندن ۸ واحد اختیاری است.

دروس جبرانی: ۱۲ واحد جبرانی

شرایط پذیرش:

۱. دارا بودن دانش‌نامه کارشناسی از موسسات آموزشی که مورد تایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری باشد.

۲. مجاز شدن به انتخاب رشته در آزمون سراسری و اعلام از سوی سازمان سنجش.

۳. پذیرفته شدن در آزمون و مصاحبه علمی و عمومی دانشگاه.

فصل دوم

جدول دروس

دروس اصلی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			پیش نیاز	ملاحظات
			جمع	نظری	عملی		
۱.	کلام ۱ (توحید و نبوت)	۲	۳۲	۳۲	-		
۲.	کلام ۲ (امامت)	۲	۳۲	۳۲	-		
۳.	کلام ۳ (اختصاصات شیعه)	۲	۳۲	۳۲	-		
۴.	تاریخ کلام شیعه (۱ و ۲)	۴	۶۴	۶۴	-		
۵.	زبان انگلیسی تخصصی	۲	۳۲	۳۲	-		
۶.	احادیث کلامی	۲	۳۲	۳۲	-		
۷.	مفهوم و تاریخ پیدایش تشیع	۲	۳۲	۳۲	-		
۸.	منابع تفکر شیعی	۲	۳۲	۳۲	-		
۹.	شبهه شناسی	۲	۳۲	۳۲	-		
۱۰.	پایان نامه	۴					
جمع		۲۴	۳۲۰	۳۲۰			

دروس اختیاری

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			پیش نیاز	ملاحظات
			جمع	نظری	عملی		
۱	شیعه در جهان معاصر	۲	۳۲	۳۲	-		
۲	شیعه و اندیشه تقریب	۲	۳۲	۳۲	-		
۳	اندیشه‌های سیاسی شیعه	۲	۳۲	۳۲	-		
۴	شیعه، گسترش علوم و تمدن اسلامی	۲	۳۲	۳۲	-		
۵	تعالیم اخلاقی اهل بیت (ع)	۲	۳۲	۳۲	-		
۶	فرق تشیع	۲	۳۲	۳۲	-		
جمع		۱۲	۱۹۲	۱۹۲			

دانشجو حداقل باید ۸ واحد از دروس جدول فوق را بگذراند.

دروس جبرانی (پیش نیاز)

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			پیش نیاز	ملاحظات
			جمع	نظری	علمی		
۱	روش تحقیق	۲	۳۲	۳۲	-		
۲	علوم و معارف قرآن	۲	۳۲	۳۲	-		
۳	آشنایی با نهج البلاغه	۲	۳۲	۳۲	-		
۴	تاریخ کلام اهل سنت	۲	۳۲	۳۲	-		
۵	تاریخ فلسفه اسلامی	۲	۳۲	۳۲	-		
۶	آشنایی با ادیان	۲	۳۲	۳۲	-		
جمع		۱۲	۱۹۲	۱۹۲			

فصل سوم

سرفصل دروس

دروس اصلی

کلام ۱ (توحید و نبوت)

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: کلام ۱ (توحید و نبوت)	
	عملی					
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Shiite Kalam1 (monotheism and prophecy)	
	عملی					
	نظری	اختیاری				
	عملی					
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد						
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒						

هدف: شناخت توحید و نبوت از دیدگاه تشیع

سرفصل‌ها

کلام:

- تعریف کلام و نامگذاری آن
- قلمرو کلام
- اهمیت و جایگاه کلام
- تاریخچه کلام
- (۱) خداشناسی

الف. معرفت الله

- معرفت عقلی
- معرفت فطری

ب. اسماء و صفات

- معنای اسم و صفت
- اقسام اوصاف الهی (ثبوتی سلبی)
- تشبیه و تنزیه
- توفیقی بودن اسماء

ج. توحید

- معنا و مراتب توحید
- نفی شبیه و نظیر

- نفی جسمانیت

- نفی حدود

۲) نبوت

الف. نبوت عامه

- تعریف نبی و رسول

- فلسفه بعثت

- ویژگی های پیامبران

- راههای شناخت پیامبران

ب. نبوت خاصه

- پیامبران پیشین

- پیامبر اسلام

- ختم نبوت و جاودانگی شریعت

- وحی شناسی

- شریعت شناسی

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. کتب اربعه شیعه

۲. وسائل الشیعه

۳. اصول کافی و شروح آن از قبیل: مرآه العقول، شرح ملا صالح مازندرانی، شرح ملا صدرا

۴. نهج البلاغه سید رضی و شروح کلامی آن

۵. الهیات در نهج البلاغه، آیت الله صافی

۶. توحید، صدوق

۷. عیون اخبار الرضا، صدوق

۸. بحار الانوار، علامه مجلسی مجلدات مربوط به خداشناسی و نبوت

۹. وافی، ملا محسن فیض کاشانی

۱۰. شرح توحید، قاضی سعید قمی

۱۱. بصائر الدرجات، ابوجعفر محمد بن حسن بن فروخ صفار، معروف به صفار قمی

۱۲. تجرید العقائد، خواجه نصیرالدین طوسی؛

۱۳. کشف المراد، علامه حلی؛
۱۴. الالهیات، جعفر سبحانی؛
۱۵. گوهر مراد، فیاض لاهیجی؛
۱۶. آثار استاد مطهری درباره توحید و نبوت؛
۱۷. عقائد الامامیه، محمد رضا مظفر؛
۱۸. شیعه در اسلام، سید محمد حسین طباطبائی؛
۱۹. عقائد الاسلام من القرآن الکریم، سید مرتضی عسکری؛
۲۰. کلام اسلامی، محمد سعیدی مهر؛
۲۱. منشور عقائد امامیه، جعفر سبحانی؛
۲۲. خدشناسی و علوم تجربی، سعید رجائی
۲۳. عقل و اعتقادات دینی، مایکل پترسون و دیگران، ترجمه نراقی و سلطانی
۲۴. بررسی علمی داروینیسیم یا تحول انواع، جعفر سبحانی
۲۵. قبض و بسط تئوریک شریعت، عبدالکریم سروش
۲۶. نظریه شریعت صادق حسین غفاری
۲۷. شریعت در آینه معرفت، جوادی آملی
۲۸. خدا و علم قرآن، گیستون و دیگران، ترجمه عباس آگاهی
۲۹. گفتگوهای مقدماتی درباره علم و دین، ورنر هایزنبرگ، ترجمه حسین نجفی زاده
۳۰. فلسفه دین، جان هیک، ترجمه بهرام راد

کلام ۲ (امامت)

عنوان درس به فارسی: کلام ۲ (امامت) عنوان درس به انگلیسی: Shiite Kalam 2 (Imamate)	واحد: ۲	نوع واحد	اصولی	نظری	دروس پیش نیاز: آموزه های شیعه ۱
			جبرانی	عملی	
				نظری	
			اختیاری	عملی	
				نظری	
			عملی		
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد					
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒					

هدف: شناخت مسأله امامت و ولایت از دیدگاه تشیع

سرفصل‌ها

۱. امامت
۲. امامت به معنای رهبری اجتماع، مرجعیت دینی، ولایت و ...
۳. امامت در قرآن؛
۴. بررسی کلامی مسأله امامت؛
 - نظریات مختلف در باب امامت؛
 - جایگاه امامت در نزد شیعه اثناعشری (از نظر علمی، معنوی، جانشینی پیامبر، وجوب اطاعت و اداره حکومت و نقش سیاسی آن)؛
 - مهدویت؛
۵. امامت از دیدگاه ائمه اطهار؛
۶. ویژگی ها، اوصاف و شؤون امامت؛
۷. مسأله انتخاب و انتصاب شورا؛
۸. اثبات امامت ائمه اثنی عشر؛
۹. حقوق متقابل امام و امت؛
۱۰. مهدویت؛
۱۱. ولایت
۱۲. مفهوم ریشه ای ولایت؛

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

(بازنگری شده)

مقطع کارشناسی ارشد

رشته شیعه‌شناسی (کلام)

(خاص دانشگاه ادیان و مذاهب)

گروه آموزشی شیعه‌شناسی

بین رشته‌ای

مصوبه جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مورخ / /

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۳. ولایت ولی خدا؛

۱۴. ولایت تشریعی و تکوینی؛

۱۵. انواع ولایت؛

- فردی؛

- ولایت در جامعه؛

۱۶. قلمرو و ابعاد ولایت؛

۱۷. ولایت طاغوت؛

۱۸. رابطه امامت و ولایت.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. تجرید العقائد، خواجه نصیرالدین طوسی؛
۲. کشف المراد، علامه حلی؛
۳. الالهیات، جعفر سبحانی؛
۴. گوهر مراد، فیاض لاهیجی؛
۵. امام شناسی، سید محمد حسین طهرانی؛
۶. راهنماشناسی، محمد تقی مصباح یزدی؛
۷. آثار استاد مطهری درباره امامت (مجلدات یک تا چهار از مجموعه آثار)؛
۸. الامامه و الولاية فی القرآن الکریم، علی اکبر موسوی یزدی و دیگران؛
۹. الامامه فی الاسلام، اسس و مبادی و واجبات، عبدالله بن عبدالمحسن طریقی؛
۱۰. بررسی مسائل کلی امامت، ابراهیم امینی؛
۱۱. امامت و ولایت در قرآن، عبدالحسین امینی؛
۱۲. نظام امامت و رهبری، لطف الله صافی گلپایگانی؛
۱۳. قضاء الفطره فی امامه العتره، محمد حسین نجفی؛
۱۴. ولایت و امامت، هادی نجفی؛
۱۵. ولایت، سیدعلی خامنه‌ای؛
۱۶. رهبری در تشیع، روح الله حسینیان.

کلام ۳ (اختصاصات شیعه)

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: کلام ۳ (اختصاصات شیعه)		
	عملی						
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Shiite Kalam 3 (Shiite specific beliefs)		
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی:							
دارد ☐ ندارد ☒							
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒							

هدف: شناخت آموزه ها و اختصاصات شیعه غیر از بحث امامت

سرفصل ها

۱. اختصاصات شیعه
۲. امر بین الامرین
۳. عصمت.
۴. بداء
۵. رجعت
۶. تقیه (از نگاه کلامی)
۷. خمس (از نگاه کلامی)
۸. متعه (از نگاه کلامی)

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. عبقات الانوار، میر حامد حسین هندی؛
۲. الغدير، علامه امینی؛

۳. المراجعات، عبدالحسین شرف الدین؛

۴. عقائد الامامیه، محمد رضا مظفر؛

۵. شیعه در اسلام، سید محمد حسین طباطبائی؛

۶. معالم المدرستین، سید مرتضی عسکری؛

۷. عقائد الاسلام من القرآن الکریم، سید مرتضی عسکری؛

۸. مجموعه آثار، (جلد ۱ تا ۴)، مرتضی مطهری؛

۹. کلام اسلامی، محمد سعیدی مهر؛

۱۰. منشور عقائد امامیه، جعفر سبحانی؛

۱۱. حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان.

تاریخ کلام شیعه (۱ و ۲)

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۴	ساعت: ۳۲	عنوان درس به فارسی:		
	عملی					تاریخ کلام شیعه (۱ و ۲)		
	نظری	جبرانی				عنوان درس به انگلیسی:		
	عملی						History of kalam Shiism	
	نظری	اختیاری				(1&2)		
	عملی							
آموزش تکمیلی:								
دارد ☐ ندارد ☒								
سفر علمی ☐ سمینار ☒		آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐						

هدف: آشنایی با مدارس، شخصیت‌ها، میراث و اندیشه‌های کلامی شیعه با توجه به تطور تاریخی آن

سرفصل:

شیعه اثناعشری

دوره های چهارگانه کلام شیعی

- از آغاز تشیع تا دوره امام صادق (ع)، (مدرسه مدینه و کوفه)
- از امام صادق تا پایان عصر حضور ائمه (علیهم السلام)، (مدرسه قم و بغداد مرحله اول)
- از آغاز غیبت کبری تا قرن هفتم (آغاز کلام فلسفی)، (مدرسه قم و بغداد مرحله دوم، ری و حله مرحله اول)
- از قرن هفتم تاکنون، (حله مرحله سوم، دوران میانه مدرسه حله و اصفهان، مدرسه اصفهان، دوره معاصر)

متکلمان برجسته شیعه در ادوار چهارگانه

- هشام بن حکم
- مؤمن الطاق
- خاندان نوبختی
- شیخ صدوق
- ابن قبه
- شیخ مفید
- سید مرتضی
- شیخ طوسی

- عبدالجلیل قزوینی
- ابن میثم بحرانی
- علامه حلی
- فاضل مقداد
- عبدالرزاق لاهیجی
- علامه مجلسی
- میرزا مهدی اصفهانی
- علامه طباطبائی
- امام خمینی
- شهید مطهری
- گرایش های نقلی و عقلی در کلام شیعه
- مکاتب کلامی شیعه
- مکتب قم
- مکتب بغداد
- مکتب حله
- مکتب اصفهان (دوره صفویه)
- مکتب حکمت متعالیه
- مکتب مشهد (تفکیک)
- سایر فرق شیعه
- کیسانیه
- زیدیه
- اسماعیلیه
- فطحیه
- واقفه

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع:

۱. فرق الشیعه، نوبختی
۲. تاریخ شیعه و فرقه های اسلام تا قرن چهارم، محمد جواد مشکور

۳. تاریخ عقائد و مذاهب شیعه، سعدبن عبدالله اشعری، ترجمه یوسف فضایی

۴. تاریخ علم کلام، علیمحمد ولوی

۵. تاریخ علم الکلام فی الاسلام، فضل الله زنجانی

۶. شیعه در تاریخ، محمد حسین الزین، ترجمه محمد رضا عطایی

۷. مکتب در فرایند تکامل، سید حسین مدرسی طباطبایی، ترجمه هاشم ایزدپناه

۸. کتب قاسم رسی

۹. زیدیه، احمد محمود صبحی

۱۰. زیدیه، ناجی حسن

۱۱. کیسانیه، وداد قاضی

۱۲. المقالات و الفرق، سعد اشعری قمی

۱۳. شیعه در اسلام، علامه طباطبایی

۱۴. اصل الشیعه و اصولها، کاشف الغطاء

۱۵. قرامطه، عارف تامر

۱۶. تاریخ و عقائد معتزله، فرهاد دفتری

۱۷. اسماعیلیه، جمعی از محققین

۱۸. کتب شیخ مفید و شیخ طوسی و سید مرتضی علم الهدی

۱۹. کتب خواجه نصیرالدین و علامه حلی

۲۰. بخش های مربوط به شیعه در منابع درس قبل

آشنایی با کلام جدید

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: آشنایی با کلام جدید		
	عملی						
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: An Introduction to new kalam		
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☐ ندارد							
☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار							

هدف: شناخت سیر تطور کلام سنتی به کلام جدید و بررسی مسایل جدید کلامی

سرفصل‌ها

الف. کلیات

۱. چیستی علم کلام
 ۲. آراء دانشمندان مسلمان در تعریف علم کلام
 ۳. تجدد در علم کلام
 ۴. تاریخ کلام جدید
 ۵. متعلق تجدد در علم کلام (مسایل، موضوع، روش ...)
 ۶. آشنایی اجمالی با مطالعات جدید در حوزه دینی (جامعه‌شناسی دینی، روش‌شناسی دینی، معرفت‌شناسی دینی)
 ۷. تفاوت کلام جدید و فلسفه دین و ارتباط آن با الهیات نوین مسیحی
- ب. فهرست و کلیاتی از مسائل جدید کلامی
۱. اثبات وجود خدا (دسته‌بندی براهینی ارائه شده در فلسفه دین با تأکید بر براهینی که در سنت اسلامی سابقه ندارد، نظریه پایه بودن اعتقاد به خدا، تجربه دینی و نقش آن در توجیه باور دینی، جایگاه مسأله شر در فلسفه دین و کلام اسلامی)

۳. تجربه دینی و حقیقت وحی

۴. زبان دین (معناداری گزاره‌های دینی)

۵. دین و دولت (سکولاریسم و نقد آن)

۶. کثرت‌گرایی و انحصارگرایی

۷. عقل و دین

۸. دین و اخلاق

۹. آزادی و عدالت

۱۰. حقوق زن و فمینیسم

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. علم کلام جدید، شبلی نعمانی، ترجمه سید محمد تقی فخرزاعی گیلانی،

۲. فرهنگ تشیع، مجموعه مقالات ترجمه شده زیر نظر خرمشاهی (از دائره المعارف میرچاد الیاده)

۳. شماره‌های مرتبط با سر فصل‌های مجله نقد و نظر

۴. معرفت دین، صادق لاریجانی

۵. آیا خدایی هست، سوین برن، ترجمه محمد جاودان

۶. دین و روان، ویلیام جیمز، ترجمه مهدی قائمی

۷. جهان غیب و غیب جهان، بهاء‌الدین خرمشاهی

۸. دین پژوهی، ترجمه خرمشاهی

۹. قرآن و خلقت انسان، میر ابوالفتح دعوتی

۱۰. خداشناسی و علوم تجربی، سعید رجائی

۱۱. عقل و اعتقادات دینی، مایکل پترسون و دیگران، ترجمه نراقی و سلطانی

۱۲. خلقت آدم و بحثی در تکامل، مرتضی رضوی

۱۳. منطق تازه یا علم کلام جدید، محمد رفیع الدین

۱۴. بررسی علمی داروینیسیم یا تحول انواع، جعفر سبحانی

۱۵. قبض و بسط تئوریک شریعت، عبدالکریم سروش

۱۶. نظریه شریعت صادق حسین غفاری
۱۷. شریعت در آینه معرفت، جوادی آملی
۱۸. خدا و علم قرآن، گیستون و دیگران، ترجمه عباس آگاهی
۱۹. گفتگوهای مقدماتی درباره علم و دین، ورنر هایزنبرگ، ترجمه حسین نجفی زاده
۲۰. فلسفه دین، جان هیک، ترجمه بهرام راد
۲۱. روانشناسی دین، کارل گوستاو یونگ، ترجمه فؤاد روحانی
۲۲. هندسه معرفتی کلام جدید، احد فرامرز قراملکی.
۲۳. سرچشمه‌های نواندیشی دینی، محمدجواد صاحبی.
۲۴. مدخل مسایل جدید در علم کلام، جعفر سبحانی.
۲۵. کلام جدید، هادی صادقی.
۲۶. کلام جدید، عبدالحسین خسروپناه.
۲۷. کلام جدید در گذر اندیشه‌ها، علی اوجبی.
۲۸. جستارهایی در کلام جدید، جمعی از مؤلفان.
۲۹. مسایل جدید کلامی و فلسفه دین (ج ۱ و ۲ و ۳)، عبدالحسین خسروپناه
۳۰. کلام جدید، حسن یوسفیان.
۳۱. فرهنگ واژه‌ها، عبدالرسول بیات و دیگران.
۳۲. مجله کتاب نقد
۳۳. موضع علم و دین در خلقت انسان، احد فرامرز قراملکی.
۳۴. خدا و مسأله شر، محمدحسن قدردان قراملکی.
۳۵. علم و دین، ایان باربور.

زبان انگلیسی تخصصی

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲ ساعت: ۳۲	عنوان درس به فارسی: زبان انگلیسی تخصصی		
	عملی						
	نظری	جبرانی					
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد					عنوان درس به انگلیسی: English texts on shiism		
☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار							

هدف: آماده ساختن دانشجو برای بهره گیری از منابع انگلیسی مربوط به رشته تحصیلی به ویژه آثار مستشرقان

سرفصل‌ها

۱. خواندن و درک مطلب و توجه به نکات دستوری در متون برگزیده

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

1. The Shiites, david pinault, new york, st, martins, 1993
2. Shiism and social protest, juan r. l. cole and nikki r. keddi, yale university press
3. Shia islam: from religion to revolution, Heinz halm, translate from the german by Allison broun
4. Early Shiite imamiyyah thinkers, s. waheed akhtar
5. Crisis and consolidation in the formative period of Shiite islam, hossein modarresi, the Darwin press
6. An introduction to shii islam: the history and doctrines of twelve shiism, moojan momen, new york, oxford university press, 1985
7. Shiite islam: policy, ideology and creed, yan Richard, oxford: Blackwell, 1991

۸. مدخل‌های مربوط به شیعه در دایره المعارف اسلام و دایره المعارف ایرانیکا

مفهوم و تاریخ پیدایش تشیع

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: پیدایش تشیع	
	عملی					
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲		عنوان درس به انگلیسی: Shiite rise History
	عملی					
	نظری	اختیاری				
	عملی					
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☐ ندارد						
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐						

هدف: تحلیل معنا شناختی تشیع، انواع آن، واژگان مرتبط، بررسی نظریه‌های مختلف درباره شکل‌گیری و پیدایش آن

سرفصل‌ها

الف. معناشناسی (ایضاح مفهومی) تشیع

۱. بررسی واژه شناختی
۲. بررسی اصطلاحی (با نگاه تاریخی / ناظر به واقع)
۳. معنای عام و خاص تشیع
۴. تعریف برگزیده

ب. انواع تشیع

۱. تشیع روحی / معنوی
۲. تشیع سیاسی
۳. تشیع عراقی (تشیع حبی، تفضیلی، تشیع محدثین کوفه)
۴. تشیع غالی
۵. تشیع اعتقادی
۶. تشیع اعتدالی
۷. رفض و نصب

ج. بررسی و نقد دیدگاه‌ها درباره پیدایش تشیع

۱. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در ماجرای سقیفه
۲. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع توسط عبدالله بن سبا
۳. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عهد امام علی (ع)
۴. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در اواخر عمر عثمان
۵. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع پس از صلح امام حسن (ع)
۶. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع پس از حادثه نهضت کربلا
۷. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عصر امام صادق (ع)
۸. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در زمان پس از امام صادق (ع) تا عصر غیبت
۹. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع توسط ایرانیان
۱۰. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عصر آل بویه
۱۱. دیدگاه قائل به پیدایش تشیع در عصر صفوی
۱۲. دیدگاه برگزیده: پیدایش اصل تشیع در حیات پیامبر

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. الاحتجاج، احمد بن علی الطبرسی
۲. بحار الانوار (جلد نهم و دهم از مجموعه یکصد و ده جلدی)، محمد باقر مجلسی
۳. مواقف الشیعه، علی احمدی میانجی
۴. مناظرات فی الامامه؛ مناظرات فی العقائد و الاحکام، عبدالله الحسن
۵. موسوعه الاسئله العقائديه، مرکز ابحاث العقائديه
۶. المغنی فی الامامه، قاضی عبد الجبار
۷. الصواعق المحرقة فی الرد علی اهل البدع و الزندقه، ابن حجر هیثمی
۸. منهاج السنه النبویه فی نقض کلام الشیعه و القدریه، ابن تیمیه
۹. تحفه اثنا عشریه، عبد العزیز دهلوی
۱۰. الوشیعه فی نقد عقائد الشیعه، موسی جار الله
۱۱. مع الاثنی عشریه فی الاصول و الفروع، علی احمد السالوس
۱۲. اصول مذهب الشیعه الامامیه الاثنا عشریه، عرض و نقد، ناصر بن عبدالله علی القفاری
۱۳. تطور الفكر السیاسی الشیعی من الشوری الی و لایه الفقیه، احمد الکاتب

۱۴. مجموعه آثار احسان الهی ظهیر
۱۵. الشافی فی الامامہ، سید مرتضی
۱۶. النقض (نقض)، عبد الجلیل رازی قزوینی
۱۷. منهاج الکرامہ، علامہ حلی
۱۸. الصوارم المحرقه، قاضی نورالله شوشتری
۱۹. احقاق الحق و ازهاق الباطل، قاضی نورالله شوشتری
۲۰. دلائل الصدق، محمد حسن مظفر
۲۱. عبقات الانوار، میرحامد حسین موسوی نیشابوری
۲۲. نقض الوشیعہ او الشیعہ بین الحقائق والادھام، محسن امین عاملی
۲۳. نقد کتاب اصول مذهب الشیعہ الاثنا عشریہ، سید محمد حسینی قزوینی
۲۴. شبہات و ردود، سامی البدری
۲۵. دفاع عن التشیع، نذیر الحسینی
۲۶. نقض شبہات اهل السنہ حول الشیعہ، علای الدین امیر محمد کاظمی قزوینی
۲۷. مجموعه آثار آیت الله جعفر سبحانی (مرتبط با شبہات)
۲۸. مجموعه آثار علامہ مرتضی عسگری (مرتبط با شبہات)
۲۹. شبہای پیشاور در دفاع از حریم تشیع، سلطان الواعظین شیرازی
۳۰. المراجعات، سید عبدالحسین شرف الدین
۳۱. شیعه شناسی و پاسخ به شبہات، علی اصغر رضوانی
۳۲. دوازده جانشین: پژوهشی در باب احادیث " خلفای اثنا عشر"، غلامحسین زینلی
۳۳. پاسخ به شبہات وہابیت، سید حسن طاہری خرم آبادی

منابع تفکر شیعی

عنوان درس به فارسی: منابع تفکر شیعی	واحد: ۲	نوع واحد	اصلی	نظری	دروس پیش نیاز:
				عملی	
			جبرانی	نظری	
				عملی	
			اختیاری	نظری	
				عملی	
عنوان درس به انگلیسی: Shiite thought sources	ساعت: ۳۲	آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد			
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒					

هدف: آشنایی تحلیلی با منابع تفکر شیعی و تحلیل و بررسی آنها و شناخت دقیق نحوه استفاده از آنها

سرفصل‌ها

الف. قرآن

۱. کیفیت نزول
۲. جمع آوری و تدوین
۳. تحریف قرآن
۴. حجیت ظواهر
۵. فهم قرآن
۶. آثار برجسته در حوزه علوم قرآن

ب. حدیث

۱. کیفیت تدوین احادیث نبوی
۲. اصول اربعه، کتب اربعه، کتب ثلاثه متأخر (بحار، وافى، وسایل)
۳. محدثان بزرگ
۴. درایه الحدیث
۵. انواع احادیث (ضعیف، قوی، مرسل و ...)

ج. عقل

۱. مفهوم عقل در کتاب و سنت
۲. کارکرد دوگانه عقل: منبع و روش
۳. حجیت عقل
۴. رابطه عقل و شرع
۵. عقل و عقلا یا عرف
۶. بررسی فتاوای مستند به عقل و سیر تاریخی کاربرد عقل در استنباط
۷. دیدگاه اصولی و اخباری در باب عقل

د. اجماع

۱. مفهوم اجماع
 ۲. بررسی سیر تاریخی استناد به اجماع
 ۳. بررسی فتاوای مستند به اجماع
 ۴. اجماع در عصر حاضر
- ه. نقد و بررسی مختصر منابع تفکر سایر مذاهب مانند قیاس، استحسان و مصالح مرسله

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. کتاب‌های تاریخ قرآن و اصول فقه
۲. کتاب shiism: doctrines, thought, and spirituality با ویراستاری سید حسین نصر، فصل‌های ۳ تا ۶ و ۸ و ۱۰ تا ۱۷
۳. مقاله اجماع و مقاله اجتهاد نوشته احمد پاکتچی در دایره المعارف بزرگ اسلامی، ج ۶
۴. دفاع از عقل شیعی، یحیی محمد، کتاب ماه دین، شماره ۵۸ و ۵۹
۵. شیعه و تفکر عقلی، کامل هاشمی، کتاب ماه دین، شماره ۵۸ و ۵۹
۶. منابع اندیشه مذهبی شیعه، علی شیروانی، انتشارات شفق
۷. آموزش علوم قرآن، محمد هادی معرفت، ترجمه ابومحمد وکیلی، سازمان تبلیغات اسلامی

شبهه‌شناسی

عنوان درس به فارسی: شبهه‌شناسی	واحد: ۲	نوع واحد	اصلی	نظری	دروس پیش نیاز:	
			عملی			
			جبرانی	نظری		
				عملی		
			اختیاری	نظری		
				عملی		
عنوان درس به انگلیسی:	ساعت: ۳۲	آموزش تکمیلی:	☐ دارد ☒ ندارد			
Understanding the deviation of thought	آزمایشگاه ☐	کارگاه ☐	سفر علمی ☐	سمینار ☒		

هدف: آشنایی با شبهات و نقدهایی که به اعتقادات اختصاصی شیعه وارد شده و بررسی آنها

سرفصل‌ها

الف. تعریف شبهه و تفاوت آن با نقد عالمانه

ب. انواع شبهات و طبقه‌بندی آن

راه‌های صحیح و سازنده مواجهه با شبهات

شبهات امامت:

۱. عصمت؛

۲. علم امام؛

۳. توسل و شفاعت؛

۴. عدد ائمه؛

شبهات مربوط به آموزه‌های شیعی

۱. بداء؛

۲. رجعت؛

۳. تقیه؛

۴. تحریف قرآن؛

شبهات مهدویت

۱. شبهات مربوط به اصل مهدویت؛

۲. شبهات مربوط به امام دوازدهم؛

۳. تولد امام؛

۴. غیبت امام؛

۵. نواب اربعه؛

۶. طول عمر امام؛

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. الاحتجاج، احمد بن علی الطبرسی؛

۲. بحار الانوار (جلد نهم و دهم از مجموعه یکصد و ده جلدی)، محمد باقر مجلسی؛

۳. مواقف الشیعه، علی احمدی میانجی؛

۴. مناظرات فی الامامه؛ مناظرات فی العقائد و الاحکام، عبدالله الحسن؛

۵. موسوعة الاسئلة العقائدية، مرکز ابحاث العقائدية؛

۶. المغنی فی الامامه، قاضی عبد الجبار؛

۷. الصواعق المحرقة فی الرد علی اهل البدع و الزندقه، ابن حجر هیتمی؛

۸. منهج السنه النبویه فی نقض کلام الشیعه و القدریه، ابن تیمیه؛

۹. تحفه اثنا عشریه، عبد العزیز دهلوی؛

۱۰. الوشیعه فی نقد عقائد الشیعه، موسی جار الله؛

۱۱. مع الاثنی عشریه فی الاصول و الفروع، علی احمد السالوس؛

۱۲. اصول مذهب الشیعه الامامیه الاثنا عشریه، عرض و نقد، ناصر بن عبدالله علی القفاری؛

۱۳. تطور الفكر السیاسی الشیعی من الشوری الی و لایه الفقیه، احمد الکاتب؛

۱۴. مجموعه آثار احسان الهی ظهیر؛

۱۵. الشافی فی الامامه، سید مرتضی؛

۱۶. النقض (نقض)، عبد الجلیل رازی قزوینی؛

۱۷. منهج الکرامه، علامه حلی؛

۱۸. الصوارم المهرقه، قاضی نورالله شوشتری؛

۱۹. احقاق الحق و ازهاق الباطل، قاضی نورالله شوشتری؛

۲۱. عبقات الانوار، میرحامد حسین موسوی نیشابوری.
۲۲. نقض الشیعه او الشیعه بین الحقائق والاهام، محسن امین عاملی.
۲۳. نقد کتاب اصول مذهب الشیعه الاثنا عشریه، سید محمد حسینی قزوینی.
۲۴. شبهات و ردود، سامی البدری.
۲۵. دفاع عن التشیع، نذیر الحسینی.
۲۶. نقض شبهات اهل السنه حول الشیعه، علای الدین امیر محمد کاظمی قزوینی؛
۲۷. مجموعه آثار آیت الله جعفر سبحانی (مرتبط با شبهات)؛
۲۸. مجموعه آثار علامه مرتضی عسگری (مرتبط با شبهات)؛
۲۹. شبهای پیشاور در دفاع از حریم تشیع، سلطان الواعظین شیرازی؛
۳۰. المراجعات، سید عبد الحسین شرف الدین؛
۳۱. شیعه شناسی و پاسخ به شبهات، علی اصغر رضوانی؛
۳۲. دوازده جانشین: پژوهشی در باب احادیث " خلفای اثنا عشر"، غلامحسین زینلی؛
۳۳. پاسخ به شبهات وهابیت، سید حسن طاهری خرم آبادی؛

دروس اختیاری

عنوان درس به فارسی: شیعه در جهان معاصر عنوان درس به انگلیسی: Shiites in Today's world	واحد: ۲ ساعت: ۳۲	نوع واحد	اصلی	نظری	دروس پیش نیاز:
				عملی	
			جبرانی	نظری	
				عملی	
			اختیاری	نظری	
				عملی	
آموزش تکمیلی:					
آزمایشگاه	کارگاه	سفر علمی	ندارد	سمینار	

هدف: شناخت کلیاتی از زندگی سیاسی - اجتماعی شیعیان در جغرافیای مسکون

سرفصل‌ها

الف. مقدمات و کلیات بحث

۱. آشنایی با اهداف و فواید شناخت تاریخ اقوام و ملل
۲. ویژگی‌های جهان دیروز
۳. جهان امروز: تئوری سه‌جهان مائوتسه تنگ
۴. ویژگی‌های جهان مدرن صنعتی: عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی، ارتباطات و...
۵. ویژگی‌های جهان در حال توسعه/جهان سوم

ب. شیعیان و کشورهای در حال توسعه

- شیعیان عمدتاً در کشورهایی ساکن‌اند که جزء کشورهای در حال توسعه هستند یعنی: اکثریت شیعیان در چهار کشور ایران، هند، عراق و پاکستان ساکن‌اند
۱. کشورهایی که شیعیان در آن، اقلیت چشمگیری را تشکیل می‌دهند: افغانستان، عربستان، لبنان و یمن و...
 ۲. کشورهایی که اکثریت جمعیت آنرا شیعیان تشکیل می‌دهند: ایران، عراق، آذربایجان، بحرین

ج. نهادها و سازمانهای شیعی در دوره معاصر

۱. مرجعیت و رهبری شیعه؛ نجف و قم
۲. سازمان‌های مهم بین‌المللی شیعی؛ مجمع جهانی اهل بیت، جامعه‌المصطفی العالمیه، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

د. ابزارها، منابع، فرصتها و امکانات شیعه در جهان امروز

۱. آیینها و نمادهای مشترک شیعیان جهان «دینی، مذهبی، قومی و فرهنگی
۲. مروری بر مبارزات، انقلاب و تحولات سیاسی شیعه با تأکید بر سهم شیعه از قدرت
۳. انقلاب اسلامی ایران و انتظارات شیعیان از آن، محدودیتها و چالشها
۴. پیوستگی و ناپیوستگی شیعی، تعدد و وحدت رهبری، قومیتها، دسیسه‌های دولت‌های سنی منطقه، سیاست‌های تفرقه افکنانه دولت‌های استعماری در تفرقه بین شیعه و سنی، نقش متحدکننده آئینها و نمادهای شیعی
۵. ژئوپلیتیک شیعه، مناطق نفت خیز خاورمیانه در تحت سکونت شیعیان، هلال شیعی (لبنان، سوریه، عراق، ایران، بحرین)

ه. آسیب شناسی مشکلات و کمبودهای شیعه در جهان معاصر

۱. شیعیان تحت حاکمیت دولت‌های سنی (عربستان، بحرین)
۲. شیعیان تحت حاکمیت دولت‌های سکولار (آذربایجان)
۳. نزاع‌های مذهبی و طایفه‌ای (پاکستان، افغانستان، عراق و...)
۴. فقدان مرکز مطالعات استراتژیک شیعی جهت ارائه مشاوره‌های لازم
۵. رسانه‌های جمعی بین‌المللی شیعی
۶. دفتر حقوقی بین‌المللی، حافظ منافع شیعیان و جهان
۷. بنگاه‌های اقتصادی شیعی؛ موزه میراث تاریخی شیعیان

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. فصلنامه ژئوپولیتیک
۲. فرانسوا توال، ژئوپولیتیک شیعه، ترجمه علیرضا قاسم آقا
۳. ژئوپولیتیک در قرن بیست و یکم، عزت ... عزتی
۴. ژئوپولیتیک شیعه و نگرانی غرب از انقلاب اسلامی، نفیسه فاضلی
۵. ایده های ژئوپولیتیک و واقعیت‌های ایران، پیروز مجتهدزاده
۶. ایران محور هرمونوتیک، محسن رضائی (مجموعه مقالات) انجمن ژئوپولیتیک ایران
۷. شیعیان عرب، مسلمانان فراموش شده، فول گراهام، ترجمه خدیجه تبریزی
۸. استراتژی امنیت در آمریکا در قرن ۲۱، ترجمه جلال دهنکی و درگران
۹. جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، پیروز مجتهدزاده

۱۰. نهضت‌های اسلامی شیعیان عراق، ویلی جونز، موسسه اطلاعات

۱۱. جغرافیای سیاسی ایرانریال محمدرضا حافظ نیا

۱۲. دکترین امنیت ملی آمریکا، ژئوپولتیک نوین تشیع در خاورمیانه، خان اوغلان خدایی

۱۳. درسنامه جغرافیای تشیع (تشیع در جهان معاصر) سید ابوالحسن نواب.

۱۴. شیعه و جهانی شدن، غلامعباس توسلی، خردنامه، شماره ۱۶/۱۳۸۴

۱۵. شیعه شناسی ضرورتها و کاستیها، محمود تقی زاده، روزنامه همشهری، ۱۳۸۴/۰۹/۱۷

۱۶. تأثیر ایران شیعی در تحولات جهانی، سایت Shia news

شیعه و تقریب

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: شیعه و تقریب		
	عملی						
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی:		
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد					Shiite and proximity to religions		
☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار							

هدف: شناخت اندیشه تقریب و متفکران این اندیشه و نقش انقلاب اسلامی در این زمینه، همچنین شناخت مبانی جریان تخریب وحدت و نقد آن

سرفصل‌ها

بیان اندیشه تقریب

۱. میان شیعه و اهل سنت

۲. میان فرق مذاهب شیعی

مبانی نظری تقریب

محدوده و قلمروهای اختلاف و اتحاد

متفکران این اندیشه و کیفیت شکل گیری چنین اندیشه ای

۱. شیخ طوسی (ارتباط شیعه دوره بغداد با اهل سنت)

۲. تدریس کتب اهل سنت توسط علمای شیعه (مثلاً شهیدین، بحر العلوم)

۳. مناظرات

چهره‌ها:

۱. سید جمال الدین اسدآبادی

۲. آیه الله بروجردی

۳. محمد حسین کاشف الغطاء

۴. عبدالحسین شرف الدین

۵. امام خمینی

۶. آیت الله خامنه ای

۷. امام موسی صدر

۸. علامه سمنانی

۹. محمد تقی قمی

۱۰. محمد واعظ زاده خراسانی

۱۱. عبدالکریم بی آزار شیرازی

۱۲. محمد ابوزهره

نقش تصوف در تقریب بین مذاهب

مشترکات فقهی میان مذاهب

برداشت‌های تفسیری مشترک

روایات دعوت به نزدیکی به اهل سنت و مشی عملی امامان

بررسی روایات مطاعن و لعن و سب

نقش مصر و اندیشمندان آن (عبدالمجید سلیم - محمود شلتوت)

نقش انقلاب اسلامی در این زمینه

مبانی جریان تخریب وحدت و نقد آن

۱. دوره صفویه

۲. چهره ها: محقق کرکی و فتوای کفر اهل سنت (نفحات اللاهوت فی لعن الجبت و الطاغوت)

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. مجموعه مقالات و سخنرانیهای کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی (از ابتدا تاکنون)

۲. مجموعه آثار محمد واعظ زاده خراسانی

۳. مجموعه آثار عبدالکریم بی آزار شیرازی

۴. دوره مجله رساله الاسلام

۵. دوره مجله رساله التقرب

۶. همبستگی ادیان و مذاهب اسلامی، محمد ابراهیم جنانی

۷. اندیشه های تقریبی مقام معظم رهبری و جمال الدین اسد آبادی، محرمی

اندیشه‌های سیاسی شیعه

عنوان درس به فارسی: اندیشه‌های سیاسی شیعه عنوان درس به انگلیسی: Shiite political ideas	واحد: ۲ ساعت: ۳۲	نوع واحد	اصلی	نظری	دروس پیش نیاز:
				عملی	
			جبرانی	نظری	
				عملی	
			اختیاری	نظری	
				عملی	
آموزش تکمیلی: آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒ ندارد ☒ دارد ☐					

هدف: شناخت مبانی حکومت از نظر شیعه و شناخت نظریه ولایت فقیه و ضرورت و دلایل آن

سرفصل‌ها

۱. مسایل کلی حکومت
۲. ضرورت حکومت؛
۳. مشروعیت حکومتها؛
۴. مشروعیت در اسلام؛
- حکومت در اسلام
۵. ادله ضرورت آن؛
۶. پیامبر اکرم و حکومت اسلامی؛
۷. ولایت امامان معصوم؛
- حاکم در حکومت اسلامی
۸. ویژگیهای حاکم؛
۹. چگونگی تعیین حاکم اسلامی؛
۱۰. وظایف و اختیارات حاکم اسلامی؛
- ولایت فقیه
۱۱. معنا و چیستی ولایت؛
۱۲. ولایت فقیه؛ شکل یا محتوا؛
۱۳. پیشینه تاریخی؛

دلیل عقلی محض؛

دلیل مرکب از عقل و نقل؛

دلیل نقلی محض؛

۱۵. شرایط و اختیارات ولی فقیه.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. ولایت فقیه، امام خمینی؛
۲. دراسات فی ولایه الفقیه، حسینعلی منتظری؛
۳. بنیان حکومت در اسلام، سید کاظم حائری؛
۴. رهبری در تشیع، روح الله حسینیان؛
۵. جامعه مدنی و حاکمیت دینی، عبدالحسین خسروپناه؛
۶. حکومت اسلامی و ولایت فقیه، محمد تقی مصباح یزدی؛
۷. ولایت و دیانت، مهدی هادوی تهرانی؛
۸. چهار گفتار در مبانی فقهی و کلامی ولایت فقیه، جمعی از نویسندگان؛
۹. ولایت فقیه، ولایت فقاقت و عدالت، عبدالله جوادی آملی؛
۱۰. حکمت و حکومت، مهدی حائری یزدی؛
۱۱. نظام حکومت و مدیریت در اسلام، محمد مهدی شمس الدین؛
۱۲. مبانی اندیشه سیاسی در اسلام، عباسعلی عمید زنجانی؛
۱۳. مبانی اندیشه اسلامی ۴، درآمدی بر نظام ارزشی و سیاسی اسلام، زیر نظر محمود فتحعلی؛
۱۴. فقها و حکومت، محمد جعفری هرنندی؛
۱۵. نظریه سیاسی در اسلام، محمد تقی مصباح یزدی؛
۱۶. حکومت ولایی، محسن کدیور؛
۱۷. نظریه های دولت در فقه شیعه، محسن کدیور؛
۱۸. ولایت فقیه، محمد هادی معرفت؛
۱۹. جمهوریت، افلاطون؛
۲۰. تنبیه الامه و تنزیه المله، محمد حسین نائینی؛

شیعه، گسترش علوم و تمدن اسلامی

دروس پیش نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	واحد: ۲ ساعت: ۳۲	عنوان درس به فارسی: شیعه، گسترش علوم و تمدن اسلامی عنوان درس به انگلیسی: Shi'a, the expansion of science and Islamic civilization
	عملی				
	نظری	پایه			
	عملی				
	نظری	تخصصی			
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				

آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد			
آزمایشگاه ☐	کارگاه ☐	سفر علمی ☐	سمینار ☒

هدف: بررسی و گزارش نگاه شیعه به مظاهر تمدن اسلامی و رویکرد شیعیان نسبت به آن.

سرفصل

- الف. تعریف تمدن و عناصر سازنده آن؛
- ب. ویژگی‌های تمدن اسلامی؛
- ج. تشیع و نهادهای تمدن اسلامی؛
- د. نقش شیعه در علوم:
 - علوم عقلی: کلام، فلسفه، منطق، عرفان
 - علوم انسانی: تاریخ و جغرافیا
 - علوم ادبی: صرف و نحو، بلاغت
 - پزشکی، ریاضیات و نجوم و شیمی
 - علوم خاص اسلامی: فقه، اصول، حدیث، تفسیر، علوم قرآنی
- ه. شیعه و نهاد آموزش؛
 - نهادهای آموزشی: مساجد، مدرسه‌ها، زاویه‌ها، خانقاه‌ها، کتابخانه‌ها و ...
 - تشکیلات و نظام آموزشی
 - مراحل آموزش
 - روش‌های تدریس
 - اجازه‌نامه‌ها و شهادت‌نامه‌های علمی
 - القاب

- معنای هنر و اقسام آن
- اسلام و هنر
- هنر در عصر ائمه
- هنر در دوره فاطمیان: مساجد، قلاع و قصور، تزئینات، ادوات، نساجی‌ها
- هنر در دوره آل بویه
- هنر در دوره صفویان
- هنر در دوره قاجار

ز. شیعه و تشکیلات اداری در تمدن اسلامی؛

- تشکیلات سیاسی در ادوار مختلف تمدن اسلامی: وزارت و کتابت
- نظام اداری و ادوار مختلف اسلامی: حکومت امام علی، فاطمیان، آل بویه، صفویان
- نظام مالی در ادوار مختلف تمدن اسلامی
- نظام قضایی در ادوار مختلف تمدن اسلامی

ح. شیعه و نظام روحانیت؛

- آموزش و تبلیغ دین در عصر پیامبر (ص)
- آموزش و تبلیغ دین در عصر خلفاء و امام علی (ع)
- آموزش و تبلیغ دین در عصر امامان شیعه (عصر حضور)
- آموزش و تبلیغ دین در عصر غیبت

ط. کارکردهای حرفه‌ای (تبلیغی، اخلاقی، سیاسی، آموزشی، کلامی و اقتصادی)؛

ی. منابع مالی روحانیت شیعه در طول تاریخ؛

ک. علمای حوزه‌ها و مکاتب علمیه مهم شیعی؛

- علمای مکتب کوفه
- علمای مکتب قم

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی، غنیمه
۲. مدارس نظامیه، دکتر کسایی
۳. تاریخ التربیه عند الامامیه و ...، عبدالله فیاض
۴. منیه المرید، شهید ثانی

۵. گزارشی از سابقه تاریخ و اوضاع کنونی حوزه علمیه مشهد، سید علی خامنه ای
۶. آداب المتعلمین، منسوب به خواجه نصیرالدین طوسی
۷. شیوه های تحصیل و تدریس در حوزه های علمیه، محمدعلی رضائی اصفهانی
۸. پژوهش در نظام طلبگی، مهدی ضوابطی
۹. نهادهای آموزشی در عصر صفویه، گلشنی
۱۰. تأسیس الشیعه، صدر
۱۱. دانش مسلمین، حکیمی
۱۲. الذریعه (بخش اجازات) شیخ آقا بزرگ
۱۳. بحارالانوار، مجلدات مربوط به اجازات، علامه مجلسی
۱۴. گذشته، حال و آینده حوزه در نگاه رهبری
۱۵. سیر حوزه های علمیه شیعه، لطف الله صافی گلپایگانی
۱۶. الحوزه العلمیه فی النجف الاشرف، سید محمد غروی
۱۷. تاریخ علوم عقلی در اسلام، ذبیح الله صفا
۱۸. سه حکیم مسلمان، نصر
۱۹. معجم مؤلفی الشیعه، آقا بزرگ تهرانی
۲۰. طبقات اعلام الشیعه، آقا بزرگ تهرانی
۲۱. ریحانه الادب، مدرس خیابانی
۲۲. آشنایی با حوزه های علمیه شیعه در طول تاریخ، سید حجت موحد ابطحی
۲۳. درآمدی جامعه شناختی بر شکل گیری سازمان روحانیت، محمد علی اخلاقی
۲۴. حوزه های علمیه شیعه در گسترده جهان، علی رضا سید کباری
۲۵. حوزه های علمیه شیعه در گسترده جهان، علی رضا سید کباری
۲۶. مآخذ شناسی نظام تعلیم و تربیت، محمد نوری
۲۷. کتاب shiism doctrines / thought/and spirituality ویرایش سید حسین نصر، فصل های ۲۱ تا ۲
۲۸. علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، صادق آینه وند
۲۹. تاریخ تمدن اسلامی، جرجی زیدان
۳۰. انتقال علوم یونانی به عالم اسلام، اوتبری
۳۱. تاریخ فلسفه اسلامی، هانری کرین
۳۲. علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر
۳۳. دانش مسلمین، محمد رضا حکیمی
۳۴. تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلام، ذبیح الله صفا
۳۵. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام میتز

۳۶. کارنامه اسلام، عبدالحسین زرین کوب

۳۷. خدمات متقابل اسلام و ایران، مرتضی مطهری

۳۸. تاریخ آموزش در اسلام، احمد شلبی

۳۹. تاریخ التربیه عند الامامیه، عبدالله فیاض

۴۰. نهادهای آموزشی در عصر صفویه، گلشنی

۴۱. پژوهشی در نظام طلبگی، مهدی ضوابطی

تعالیم اخلاقی اهل بیت (علیهم السلام)

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تعالیم اخلاقی اهل البیت (علیهم السلام)	
	عملی					
	نظری	جبرانی				ساعت: ۳۲
	عملی					
	نظری	اختیاری				
	عملی					
آموزش تکمیلی:					عنوان درس به انگلیسی:	
■ ندارد	□ دارد				The moral teachings of Ahl al-Bayt	
■ سمینار	□ سفر علمی	□ کارگاه	□ آزمایشگاه			

هدف: شناخت ابعاد اخلاقی و سیره عملی اهل بیت (ع) و تأثیر آن بر هدایت جامعه.

سرفصل‌ها

کلیات

۱. سرشت علم اخلاق
۲. علوم اخلاقی
۳. تعریف اخلاق عملی و نظری
۴. پیوند اخلاق با علوم دیگر (عرفان، کلام، فقه)

اخلاق در شیعه

۱. اخلاق در روایات
۲. اخلاق مبتنی بر سیره اهل بیت (ع)
۳. سبک‌های اخلاقی
۴. اخلاق یونانی ماب
۵. اخلاق عرفانی
۶. اخلاق حکمی
۷. اخلاق و تربیت
۸. کتب اخلاقی و اندیشمندان آن

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. بررسی تأثیر روایات شیعی در نهج البلاغه و تطبیق آن با مفاهیم عرفانی، علی فتح اللهی
۲. تصوف و تشیع، هاشم معروف الحسنی، سید محمد صادق عارف
۳. اخلاق ناصری، خواجه نصیرالدین طوسی
۴. المحججه البيضاء فی تهذیب الاحیاء، ملا محسن فیض کاشانی
۵. جامع السعادات، محمد مهدی نراقی
۶. معراج السعاده، ملا احمد نراقی
۷. المراقبات، میرزا جواد آقا ملکی تبریزی
۸. اربعین (چهل حدیث)، امام خمینی
۹. سیمای فرزندگان، رضا مختاری
۱۰. نشان از بی نشان ها، نخودکی اصفهانی
۱۱. اخلاق عملی، آیت الله مهدوی کنی
۱۲. بنیادهای اخلاقی اسلامی، آیت الله حائری تهرانی
۱۳. اخلاق معاشرت، جواد محدث قمی
۱۴. اخلاق نبوی، جواد محدث قمی
۱۵. سیری در تربیت اسلامی، دلشاد تهرانی
۱۶. آداب تعلیم و تربیت اسلامی، شهید ثانی
۱۷. ارشاد القلوب دیلمی
۱۸. سنن النبی، علامه طباطبائی
۱۹. ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، شیخ صدوق
۲۰. نظام خلاق اسلامی، جعفر سبحانی
۲۱. اخلاق اسلامی، محمد علی سادات، انتشارات سمت
۲۲. کیمیای سعادت، محمد طوسی غزالی
۲۳. آموزه های بنیادین علم اخلاق، محمد فتحعلی خانی

فرق تشیع

عنوان درس به فارسی: فرق تشیع	واحد: ۲	نوع واحد	اصولی	نظری	دروس پیش نیاز:	
				عملی		
			جبرانی	نظری		
				عملی		
			اختیاری	نظری		
				عملی		
عنوان درس به انگلیسی: Shiite sects	ساعت: ۳۲		آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد			
			آزمایشگاه ☐	کارگاه ☐	سفر علمی ☐	سمینار ☒

هدف: آشنایی با مهم‌ترین فرق شیعی، اندیشه‌ها، شخصیت‌ها و وضعیت کنونی آن‌ها.

سرفصل‌ها

تأثیر برداشت‌های مختلف از اندیشه امامت و پیدایش فرقه‌های شیعی؛
فرق شیعه در عصر حضور امامان معصوم (ع) و نحوه برخورد ائمه با آن؛

۲۴. کیسانیه و فرق وابسته؛

۲۵. زیدیه؛

۲۶. اسماعیلیه؛

۲۷. فرق خاص امامیه: واقفیه، فطحیه و غیره؛

مهمترین فرق شیعی در عصر غیبت باقیمانده در تاریخ؛

۲۸. اسماعیلیه (بهره‌ها - آقاخانیه): افکار، ادوار تاریخی (کمون، ظهور و ستر)، پراکندگی جغرافیایی، وضعیت

کنونی، دانشمندان؛

۲۹. زیدیه: افکار، تحول تاریخی، پراکندگی جغرافیایی، وضعیت کنونی؛

۳۰. غلات (نصیریان، علویان، خطابه، عجلیه): افکار، تحول تاریخی، پراکندگی جغرافیایی، وضعیت کنونی؛

۳۱. پسیخانیان؛

۳۲. حروفیه و بکتاشیه؛

۳۳. نقطویان؛

۳۴. شیخیه؛

۳۵. اهل حق (پارسان)؛

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۳۶. المقالات و الفرق، اشعری
۳۷. فرق الشیعه، نوبختی
۳۸. الملل و النحل، شهرستانی
۳۹. الفصل فی الملل و الاهواء و النحل، ابن حزم
۴۰. الفرق بین الفرق، بغدادی
۴۱. مقالات الاسلامیین، اشعری
۴۲. التنبيه و الرد علی اهل الاهواء و البدع، ملطی
۴۳. مدخلهای ذربط در دائره المعارف ها به ویژه دایره المعارف بزرگ اسلامی و دانشنامه جهان اسلام
۴۴. التبصیر فی الدین، اسفراینی
۴۵. تبصره العوام، حسنی رازی
۴۶. الصواعق المحرقة، ابن حجر هیثمی
۴۷. دبستان مذاهب، کشمیری
۴۸. فرهنگ فرق اسلامی، مشکور
۴۹. تاریخ شیعه و فرقه های اسلام تا قرن چهارم، مشکور
۵۰. تاریخ فرق اسلامی، محمد نجمی زنجانی
۵۱. مشعشعیان در تاریخ تشیع، محمد علی رنجبر
۵۲. نشأه الفكر الفلسفی فی الاسلام، ج ۲، سامی النشار
۵۳. مذاهب الاسلامیین، ج ۲، عبدالرحمن بدوی
۵۴. کتاب shiism doctrines, thought and spirituality با ویراستاری سید حسین نصر، فصل های ۶ و ۸ و ۹

دروس جبرانی

روش تحقیق

دروس پیش نیاز:	نظری	جبرانی	نوع واحد	واحد: ۲ ساعت: ۳۲	عنوان درس به فارسی: روش تحقیق عنوان درس به انگلیسی: research methodology			
	عملی							
	نظری	پایه						
	عملی							
	نظری	تخصصی						
	عملی							
	نظری	اختیاری						
	عملی							
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد								
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐								

هدف: آشنایی با روش‌های تحقیق در این عرصه (بیان نقاط قوت و ضعف روش یا روش‌های متناسب با موضوعات مختلف تحقیق در شیعه‌شناسی)، آشنایی با مراحل تحقیق، فرضیه‌سازی، طرح تحقیق و نگارش مقاله و پایان‌نامه.

سرفصل:

- تنقیح موضوع یا مسأله برای تحقیق
- فرضیه‌ها و پیش‌فرض‌های هر موضوع
- طرح تحقیق
- بررسی و نقد روش‌ها، رویکردها و رهیافت‌های معمولی در مطالعات مذاهب شناسان: روش‌های تاریخی (تاریخی - توصیفی، تاریخی - تحلیلی)، روش‌های پدیدار شناسانه (پدیدار شناسی توصیفی، پدیدار شناسی استعلایی یا ذات شناختی)، مطالعات تطبیقی، مطالعات تجربی، مطالعات میان رشته‌ای
- فیش‌نویسی
- تدوین مقاله و رساله

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

۱. روش‌شناسی مطالعات دینی، احد فرامرز قراملکی
۲. پدیدارشناسی چیست؟ آندره دارتیگ، ترجمه محمود نوالی
۳. سرآغاز پدیدارشناسی، ریچارد اشمیت، ترجمه شهرام پازوکی
۴. شناخت دانش ادیان، ترجمه و تدوین همایون همتی
۵. پژوهش، امیر حسین آریانپور
۶. شیوه نگارش مقالات پژوهشی، یل استایلتون، ترجمه شعله بیگلری
۷. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، محمدرضا حافظنیا
۸. روش تحقیق بارویکردی به پایان‌نامه نویسی، غلامرضا خاکی
۹. روش تحقیق، حسین دهنوی
۱۰. تحقیق درست، عبدالحسین زرین‌کوب
۱۱. اصول البحث، عبدالهادی فضلی
۱۲. روش‌های تحقیق در علوم انسانی، عزت‌الله نادری و مریم سیف‌نراقی
13. Methodology of the Study of Religions, Mircea Eliade
14. Approaches to the Study of Religion, Ed. By Peter Connolly

علوم و معارف قرآن

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: علوم و معارف قرآن عنوان درس به انگلیسی: Science and education of the Qur'an		
	عملی						
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲			
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد							
☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار							

هدف: شناخت مباحث عمده و مهم در علوم قرآن و تفسیر

سرفصل‌ها

۱. مفهوم‌شناسی (علوم قرآن، معارف قرآن، مطالعات قرآنی)
۲. وحی‌شناسی
۳. نزول قرآن
۴. اسباب النزول
۵. مکی و مدنی
۶. تحریف‌ناپذیری قرآن
۷. اعجاز قرآن
۸. زبان قرآن
۹. محکم و متشابه
۱۰. تفسیر و تأویل قرآن
۱۱. ظاهر و باطن قرآن
۱۲. نسخ

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. علوم قرآنی، محمدکاظم شاکر، دانشگاه قم.
۲. قرآن‌شناسی، مصباح یزدی.
۳. روش‌شناسی تفسیر قرآن، بابایی و همکاران.
۴. مبانی و روشهای تفسیری، محمدکاظم شاکر.
۵. روشهای تأویل قرآن، محمدکاظم شاکر.
۶. ظاهرگرایی در فهم قرآن، محمدی مظفر.
۷. التمهید فی علوم القرآن، معرفت.
۸. الاتقان فی علوم القرآن، سیوطی.
۹. البرهان فی علوم القرآن، زرکشی.
۱۰. مباحث فی علوم القرآن، زرقانی.
۱۱. البیان فی تفسیر القرآن، خویی.
۱۲. علوم القرآن عند المفسرین، گروهی، دفتر تبلیغات اسلامی.
۱۳. دائره المعارف قرآن کریم، مرکز فرهنگ و معارف قرآن.

آشنایی با نهج البلاغه

عنوان درس به فارسی: آشنایی با نهج البلاغه عنوان درس به انگلیسی: An Introduction to nahj-albلاغha	واحد: ۲ ساعت: ۳۲	نوع واحد	اصلی	نظری	دروس پیش نیاز: زبان انگلیسی تخصصی ۱
			جبرانی	عملی	
				نظری	
			اختیاری	عملی	
				نظری	
			عملی		
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد					
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒					

هدف: آشنایی با نهج البلاغه به عنوان یکی از منابع اولیه شیعه.

سرفصل

الف. شناخت نامه نهج البلاغه

۱. شناخت نهج البلاغه (انگیزه تالیف، سبک تالیف)
۲. شناخت ابواب نهج البلاغه (کمیت و کیفیت، محتوا معارف)
۳. شناخت نسخه های نهج البلاغه (کتاب شناسی کوفه)
۴. شناخت مولفان نهج البلاغه (قبل و بعد سید رضی)
۵. شناخت سید رضی
۶. شناخت رابطه نهج البلاغه با قرآن
۷. شناخت و نقد شبهات پیرامون نهج البلاغه
۸. شناخت ادبیات نهج البلاغه
۹. شناخت منابع و مصادر نهج البلاغه

ب. شناخت نامه امام علی(ع)

۱. سیمای امام علی(ع)
۲. امام علی(ع) از نگاه دیگران
۳. چگونه امام علی(ع) را بشناسیم
۴. امام علی(ع) در نهج البلاغه

۵. منابع علم امام علی(ع)

ج. شناخت نامه خاستگاه نهج البلاغه (شناخت شرایط اجتماعی و فرهنگی حاکم)

۱. کوفه خاستگاه نهج البلاغه
۲. ساختار جمعیتی و اقتصادی کوفه
۳. ساختار و طبقه بندی اجتماعی و سیاسی کوفه
۴. پیشگامی کوفیان در بیعت با امام علی(ع)
۵. حضور برگزیدگان از صحابه و تابعین در کوفه
۶. کوفه پایتخت حکومت اسلامی

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. نهج البلاغه، سید رضی.
۲. شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید.
۳. غرر الحکم ودرر الکلم، تمیمی آمدی، عبدالواحد.
۴. شرح نهج البلاغه، ابن میثم بحرانی، کمال الدین.
۵. شرح نهج البلاغه، ابن عساکر، ابو القاسم علی بن الحسن ابن هبة الله بن عبدالله، تحقیق عزیز الله عطاردی.
۶. بحث کوتاه پیرامون نهج البلاغه و مدارک آن، (ضمیمه ده رساله)، استادی، رضا.
۷. تاریخ الکوفه، براتی النجفی، سید حسین.
۸. مشارق انوار الیقین فی اسرار امیر المومنین(ع)، البرسی حافظ رجب.
۹. سیمای علی(رضی) از منظر اهل سنت، برفی، محمد.
۱۰. فتوح البلدان، بلاذری، ابی الحسن، تعلیق رضوان محمد رضوان.
۱۱. تصنیف نهج البلاغه، بیضون، لیب.
۱۲. معارج نهج البلاغه، بیهقی انصاری، علی بن زید.
۱۳. شناختنامه امام علی(ع)، پور مصطفی، فرید.
۱۴. بهج الصباغه فی شرح نهج البلاغه، تستری، محمد تقی، تحقیق موسسه نهج البلاغه.
۱۵. ارشاد المومنین الی معرفة نهج البلاغه المبین، الجحاف، سید یحی بن ابراهیم، تحقیق محمد جواد حسینی جلالی.
۱۶. الامام علی صوت العداله الانسانیه، جرداق، جورج.
۱۷. روائع نهج البلاغه، جرداق، جورج.

۱۸. جعفری، سید محمد مهدی، آشنایی با نهج البلاغه
۱۹. پژوهشی در اسناد و مدارک نهج البلاغه، جعفری، سید محمد مهدی.
۲۰. پرتوی از نهج البلاغه، جعفری، سید محمد مهدی و سید محمد طالقانی.
۲۱. امام علی به روایات نهج البلاغه، محمد تقس جعفری، گردآوری و تنظیم محمد رضا جوادی
۲۲. ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، محمد تقس جعفری.
۲۳. دانشنامه امام علی، جمعی از محققین.
۲۴. نهج البلاغه و گردآورنده آن، جمعی از محققین.
۲۵. حکمت نظری و عملی در نهج البلاغه، جوادی آملی.
۲۶. خواستگاه فرهنگی نهج البلاغه، نادم، محمد حسن.
۲۷. نهج البلاغه نقدها و پاسخ ها، نادم، محمد حسن.
۲۸. در آستانه نهج البلاغه، نادم، محمد حسن.

تاریخ کلام اهل سنت

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تاریخ کلام اهل سنت	
	عملی					
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: History of sunnism kalam	
	عملی					
	نظری	اختیاری				
	عملی					
آموزش تکمیلی:						
آزمایشگاه کارگاه سفر علمی سمینار						

هدف: آشنایی با فرق اسلامی غیر شیعی با توجه به سیر تطور تاریخی آن.

سرفصل‌ها

تاریخ علم کلام

۱. موافقت‌ها و مخالفت‌ها با کلام (ادله و تطور)
۲. سبک‌های کلامی
۳. کلام فلسفی (تاریخ، نکات مثبت و منفی)

فرقه‌های اهل سنت

۱. خوارج و اباضیه
۲. عثمانیه
۳. جریان ارجاء
۴. جبریه
۵. قدریه
۶. معتزله و صفاتیّه
۷. اهل حدیث و سلفیه
۸. اشاعره
۹. حنفیه و ماتریدیه
۱۰. ظاهریه

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. التبصره فی الدین و تمییز الفرقه الناجیه عن الفرق الیهالکین، ابوالمظفر اسفراینی؛
۲. الفرق بین الفرق، عبدالقاهر بغدادی
۳. تاریخ المذاهب الاسلامیه، محمد ابوزهره
۴. المقالات و الفرق، سعد بن عبدالله اشعری
۵. الملل و النحل، شهرستانی
۶. الفصل فی الملل و الاهواء و النحل، ابن حزم
۷. تاریخ علم کلام، علی محمد ولوی
۸. تاریخ علم کلام فی الاسلام، فضل الله زنجانی
۹. مذاهب الاسلامیین، عبدالرحمن بدوی
۱۰. بحوث فی الملل و النحل، جعفر سبحانی
۱۱. خوارج، یعقوب جعفری
۱۲. نشأه الاشعریه و تطورها، جلال موسی
۱۳. قوائد العقائد، امام محمد غزالی
۱۴. التوحید و تأویل السنه، ابومنصور ماتریدی
۱۵. المعتزله، زهدی جارالله
۱۶. مرجئه، رسول جعفریان
۱۷. مقاله قدریان اولیه، محسن جهانگیری
۱۸. الخوارج فی العصر الاموی، تایف معروف
۱۹. مقاله امام احمد بن حنبل و تربیع، رسول جعفریان
۲۰. فی علم الکلام (۳ جلد)، احمد محمود صبحی
۲۱. نشأه الفكر الفلسفی فی الاسلام، علی سامی النشار
۲۲. مقالات متعددی از دائره المعارف بزرگ اسلامی همچون مدخل اسلام، اشاعره، ابوالحسن اشعری و
۲۳. مقالات الاسلامیین، ابوالحسن اشعری

٢٤. المنيه و الامل، ابن مرتضى

٢٥. طبقات المعتزله، ابن مرتضى

٢٦. كتب قاضى عبدالجبار مثل شرح الاصول الخمسه و المغنى

٢٧. كتب ابوالحسن اشعرى مثل الابانه و اللمع

٢٨. الارشاد، جوينى

٢٩. نهايه الاقدام، شهرستانى

٣٠. التنبيه و الرد، ملطى

دروس پیش نیاز:	نظری	پایه	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تاریخ فلسفه اسلامی		
	عملی						
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: History of Islamic Philosophy		
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی: ☐ دارد ☒ ندارد							
☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار							

هدف: آشنایی با تاریخ فلسفه اسلامی و شخصیت‌ها و مکاتب.

سرفصل‌ها:

۱. خاستگاه‌های فلسفه اسلامی: میراث یونان و روم - میراث خاور زمین (خاور نزدیک و دور) - میراث قرآن و روایات منازعات دینی و مذهبی (کلامی)، مواجهه با مبتدعه و کفار؛
۲. حکمت مشاء (مکتب نوافلاطونی اسلامی): کندی، فارابی، ابن سینا؛
۳. اخوان الصفا (مکتب نوفیثاغوری اسلامی)؛
۴. مبارزه طلبی با اعتقادات اسلامی: ابن راوندی، رازی؛
۵. مناسبات فلسفه با دین: غزالی، ابن رشد، فخر رازی، خواجه نصیرالدین طوسی؛
۶. مناسبات فلسفه با عرفان: ابن عربی؛
۷. احیای حکمت مشاء در غرب جهان اسلام: ابن باجه، ابن طفیل؛
۸. حکمت اشراق: شیخ اشراق؛
۹. حکمت متعالیه و مکتب اصفهان: ملاصدرا، شیخ بهایی، میرداماد، میرفندرسکی، فیض کاشانی، حاج ملاهادی سبزواری، علامه طباطبایی.

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع:

۱. سیر حکمت در جهان اسلام، ماجد فخری؛
۲. تاریخ فلسفه در جهان اسلام، ترجمه م.م شریف؛
۳. سیر حکمت در ایران و جهان، سید محمد خامنه‌ای؛
۴. قواعد کلی فلسفه در جهان اسلامی، غلامحسین ابراهیمی دینانی؛
۵. ماجرای فکر فلسفی در جهان اسلام؛ غلامحسین ابراهیمی دینانی؛
۶. منتخباتی از آثار حکمای الهی ایران، سید جلال‌الدین آشتیانی؛
۷. تاریخ فکر اسلامی فی الاسلام، محمدعلی، ابوریان؛
۸. ابن حزم حیات و عصره، محمد ابوزهره؛
۹. خرده‌گیران ابن‌سینا، محسن جهانگیری؛
۱۰. تاریخ الفلسفه فی الاسلام، دی بور، محمد عبد الهادی؛
۱۱. عقل و وحی در قرون وسطی، اتین ژیلسون، شهرام پازوکی؛
۱۲. تمهید التاریخ الفلسفه الاسلامیه، مصطفی عبدالرزاق؛
۱۳. تاریخ فلسفه، کاپلستون، مجتبوی؛
۱۴. فلسفه یا پژوهش حقیقت، لوین، مجتبوی؛
۱۵. سیر فلسفه در جهان اسلام، گروهی از اساتید دانشگاه تهران؛
۱۶. فلاسفه بزرگ، مگی، براین، عزت‌الله فولادوند؛
۱۷. شعاع اندیشه و شهود در فلسفه سهروردی، غلامحسین ابراهیمی دینانی؛
۱۸. معرفت‌شناسی، تهیه و تدوین موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی؛
۱۹. فلسفه تحلیلی (تقریرات استاد مهدی حائری) ف عبدالله نصری؛
۲۰. فلسفه - مسائل فلسفی - مکتب‌های فلسفی - مبانی علوم، علی شریعتمداری؛
۲۱. کاوش‌های عقل نظری، مهدی حائری یزدی؛
۲۲. ملاصدرا و حکمت متعالیه، مجموعه مقالات همایش جهانی حکیم ملاصدرا، بنیاد حکمت اسلامی؛
۲۳. باکاروان اندیشه، عبدالحسین زرین‌کوب.

دروس پیش نیاز:	نظری	اصلی	نوع واحد	واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: آشنایی با ادیان		
	عملی						
	نظری	جبرانی		ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی:		
	عملی						
	نظری	اختیاری					
	عملی						
آموزش تکمیلی:					An Introduction to Religions		
آزمایشگاه کارگاه سفر علمی سمینار							

هدف: بررسی و شناخت اجمالی تاریخ و عقاید ادیان ابتدایی، شرقی و ادیان ابراهیمی.

سرفصل

- الف. مقدمه و تعریف: اصطلاحات دینی، تقسیم بندی ادیان، تعریف و برداشت جامعه‌شناسان از دین
- اشاره‌ای به: ادیان ابتدایی، تابو، آنیمیزم، توتیمیزم، فetiš و...
- اشاره‌ای به ادیان قدیم: مصر، بابل، یونان، روم
- ب. شناخت تاریخ مختصری از ادیان شرق:
 ۱. ادیان هند: بومیان اولیه، آمدن آریائی‌ان، وداها، خدایان ودائی، پیدایش مذاهب جایی و ویشنوی و شیوایی، اوپانیشادها، مذاهب سیکه و اصول عقاید آنها، هندوها در قرون جدید
 ۲. آئین بودا: ظهور بودا، اصول تعلیمات بودا، تقسیم‌بندی بودائی‌ان به دو فرقه مهاییانا و هینایانا، اصول مذهب هر یک، ورود دین بودا به چین و تبت و ژاپن
 ۳. ادیان ایرانی: دین ایرانیان قبل از زرتشت، تعالیم زرتشت، شرح کتب دینی زرتشت، جنبش دینی زرتشتی در عهد ساسانیان و بعد از اسلام، رفتن زرتشتیان به هندوستان، موقعیت فعلی زرتشتیان، آئین مانی، جنبش مزدک و زروانیسم
 - ج. شناخت تاریخ مختصری از ادیان ابراهیمی
 ۱. مروری بر تاریخ یهودیت از ابتدا تا عصر حاضر: شکل‌گیری قوم اسرائیل، رهبری موسی، داوران تا پادشاهان، از اسارت بابلی تا پراکندگی بزرگ، دوران گئونیم و قرون وسطا، هسکالا و عصر جدید
 ۲. متون مقدس و اصلی یهودی: معرفی اجمالی تنخ (عهد قدیم)، تقسیمات آن و نویسندگان و تاریخ نگارش آنها، میشنا و مجموعه‌های هلاخایی، میدراشیم
 ۳. فرقه‌های یهودی: تفاوت نبی و کاهن، شومرون، بررسی فرقه‌های پروشیم و صدو قیم، قرائیم و ربانیم
 ۴. ابعاد عقیدتی یهودیت: سبک الاهیات یهودی، به صورت خدا، تورا، همگام خدا، ماشیح، ییسرائل

۵. ابعاد عملی یهودیت: میصوا، موعده، تفیلا، بت کنست، بت همیقداش
۶. مروری بر تاریخ مسیحیت از ابتدا تا عصر حاضر: اوضاع فرهنگی، اجتماعی و جغرافیای امپراطوری روم در عصر ظهور مسیحیت، منطقه فلسطین و اوضاع فرهنگی و دینی یهودیان در عصر ظهور مسیحیت، زندگی حضرت عیسی (ع) و مسیحیت در زمان حیات زمینی او، عصر حواریون، عصر نزاع‌های فرقه‌ای و زجر و آزار مسیحیان توسط امپراتوری روم، تغییر کیش قسطنطین و پیامدهای آن، شوراها و مهم کلیسای، مسیحیت در قرون وسطی در غرب، جدایی مسیحیت شرق و تحولات آن تا عصر حاضر، مسیحیت پس از رنسانس و نهضت اصلاح دینی، مسیحیت در عصر حاضر
۷. متون مقدس مسیحی: معرفی اجمالی عهد جدید و تقسیمات آن، نویسندگان عهد جدید و تاریخ نگارش قسمت‌های مختلف آن، چکیده‌ای از مطالب مندرج در قسمت‌های مختلف عهد جدید، دلیل اعتبار و حجیت اناجیل، اعتقادنامه‌های مسیحی
۸. فرقه‌های مهم مسیحی: فرقه‌های سده‌های نخست، فرقه‌های کاتولیک، ارتدکس شرقی، مذهب پروتستان
۹. ابعاد عقیدتی مسیحیت: ذات و صفات خدا، توحید و تثلیث، مسیح‌شناسی، روح‌القدس، انتظار و آخرالزمان، نجات‌شناسی و معاد، انسان‌شناسی
۱۰. ابعاد عملی مسیحیت: شعائر مسیحی، اعیاد و تقویم مذهبی، اخلاقی مسیحی

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
✓	✓	✓	✓

منابع

۱. تاریخ جامع ادیان، جان ناس، ترجمه ع. حکمت.
۲. مقارنه الادیان (بخش هند و بودا)، احمد شلبي.
۳. تاریخ تمدن (هند و همسایگان چین و ژاپن)، ویل دورانت.
۴. دین‌های ایرانی، تألیف ه. س. نیبرگ، ترجمه دکتر نجم‌آبادی.
۵. ایران در زمان ساسانیان، کریستین سن، ترجمه رشید یاسمی.
۶. ادیان و مکتب‌های فلسفی هند، دکتر داریوش شایگان.
۷. اوستا.
۸. ادیان آسیایی، مهرداد بهار.
۹. دین‌های ایرانی پیش از اسلام، مهری باقری.
۱۰. مجله هفت آسمان، شماره ۱۲ و ۱۳، مقاله مزدک، اصلاح‌طلبی یا فروپاشی، مجتبی آقایی.
۱۱. بودا، ع. پاشایی.
۱۲. ادیان جهان باستان، یوسف اباذری و...
۱۳. گنجینه‌های از تلمود، ا. کهن، ترجمه ۱. گرگانی.

۱۴. تاریخ قوم یهود، ژ. کلاپرمن، ترجمه همتی.
۱۵. ۱۵. کتاب مقدس، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی.
۱۶. سیری در تلمود، اشتاین سالتز، ترجمه باقر طالبی دارابی.
۱۷. عقاید و آداب دینی یهود، آلن آنترمن، ترجمه رضا فرزین.
۱۸. ۱۸. انتظار مسیحا در آیین یهود، جولیس گرینستون، ترجمه حسین توفیقی.
۱۹. ۱۹۰. یهودیت، عبدالرحیم سلیمانی اردستانی.
۲۰. تاریخ کلیسای قدیم در امپراطوری ایران و روم، و.م. میلر، ترجمه علی نخستین.
۲۱. الهیات مسیحی، هنری تیسن، ط. میکائلیان.
۲۲. معرفی عهد جدید، مریل تنی، ط. میکائلیان.
۲۳. کلید عهد جدید، فلویید فیلسون، مسعود رجب‌نیا.
۲۴. مسیحیت، عبدالرحیم سلیمانی.
۲۵. تاریخ تمدن، ویل دورانت.
۲۶. درآمدی به مسیحیت، مری جو ویور، ترجمه حسن قنبری.
۲۷. شناخت مسیحیت، رسول، باغبانی زاده.
۲۸. یهودیت، ایزودر اپستاین.
۲۹. مسیحیت در جهان امروز، اندرو والز، مترجمین: احمدرضا مفتاح، حمید بخشنده.
۳۰. تجربه دینی بشر، نینیان اسمارت، ترجمه دکتر ابوالفضل محمودی، دکتر محمد محمدرضایی.

31. The oxford companions to the Bible
32. The encyclopedia of religion and Ethics ed. by James Hastings.
33. Living Religions ed. by hinnells.
34. A History of the Jews. Solomon grayzel.
35. Judaism a short reader. L. & d. cohn-sherbok.
36. Judaism. Ed. by Hertzberg.
37. The oxford companion to the bible.
38. Readings in Christianity. Robert Evan Vorst.
39. The catechism of the Catholic Church. ترجمه شده تحت عنوان تعلیم کلیسای کاتولیک

